

»Oosterlingen" (de uit het oosten afkomstige Luthersche kooplieden), openlijk hadden uitgesproken, dat zij tegen de Augsburgsche Confessie niet leerden, heeft Van der Heyden zich beijverd om hen tot herroeping van die verklaring te bewegen, en zich daartoe door den Kerkeraad van Antwerpen, waar hij destijds predikant was, zelfs naar Amsterdam laten afvaardigen. En nu heeft hij de broeders aldaar wel niet kunnen overtuigen; maar in zijne eigene omgeving had hij toch velen die hem steunden. Ook doordat de Lutherschen zelven daartoe alleszins aanleiding gaven; met name te Antwerpen zelf, waar juist in November 1566 een zevental predikanten uit Duitschland was aangekomen, allen behorende tot de meest eenzijdige Luthersche ijveraars, en opzettelijk overgekomen om de zoo gehate »Calvinisten" in allerlei opzicht zooveel mogelijk tegen te werken.

De tweërlei houding, die de Gereformeerden hier te lande met betrekking tot de Lutherschen destijds aannamen, gaf aan Prof. A. Ypeij en Ds. I. J. Dermout gereede aanleiding, om in hunne *Geschiedenis der Nederlandsche Hervormde Kerk* (Deel II, 1822, in de »Aanteekeningen", blz. 104—113) hunne vinding van een »Zwinglianisme", dat tot 1567 de Nederlandsche Reformatie het meest zou gekenmerkt hebben, ook hier in toepassing te brengen; waarbij dan degenen, die op eendracht met de Lutherschen aandrongen, »Zwinglianen" heeten, en degenen, die van geenerlei toenadering wilden weten, »Kalvinisten" genoemd worden.

Deze allerzonderlingste voorstelling, waarvan inderdaad juist het tegendeel historisch is, behoeft thans wel voor niemand meer wederlegd te worden. Zij moet echter ook niet vervangen worden door eene voorstelling, die wel hulde brengt aan het Calvinisme, daar zij goed doet uitkomen wat ons vaderland in de 16de eeuw daaraan heeft te danken gehad, maar die het terzelfder tijd toch weêr niet geheel tot zijn recht doet komen, en die voorts, in verband met zulke miskennis, op de hoofdpunten zelve onjuist moet genoemd worden.

Het kan zeker gewaagd schijnen, dit te zeggen van eene voorstelling, die Prof. R. Fruin tot auteur heeft. Maar hijzelf, zoo hij thans nog leefde, zou het zeker niet wraken. Veeleer heeft hij schrijver dezes (zijn oud-leerling, reeds op het gymnasium waaraan hij docent was in de Geschiedenis) in een particulieren brief tot critiek aangemoedigd. En voorts geldt het hier een onderwerp, dat wel met de Vaderlandsche geschiedenis in een nauw verband staat, maar dat eigenlijk toch behoort tot de Kerkgeschiedenis: een gebied, waarop een geschiedvorschcr als Prof. Fruin zonder twijfel geen vreemdeling was, maar waarop hij zijne volle studiekracht toch niet richten kon, en waarop hij, bij het kiezen van onderwerpen voor zijne vele opstellen, dan ook slechts bij uitzondering als het ware een uitstap gemaakt heeft.

Zulk een uitstap is de hier bedoelde verhandeling, getiteld: »De voorbereiding in de ballingschap van de Gereformeerde kerk van Holland"; opgenomen in het *Archief voor Nederlandsche Kerkgeschiedenis*, Deel V, 1895, blz. 1—46.

In dit stuk neemt de Schrijver als zijn punt van uitgang, dat »in den